

skaper än dem han redovisar här. Han stimulerar läsarapptiten och nyfikenheten. Det är att hoppas, att hans avhandling bara är en början till flera arbeten med ett historiskt perspektiv på ungdomskulturer utifrån exemplet Västerås.

Litteratur

- Andersson, Lars-Gunnar 1985: *Fult språk. Svordomar, dialekter och annat ont*. Stockholm.
- Bergman, Kjell 1990: *Poliser. Mellan klassförtryck och brottbekämpning*. Göteborg. Akad. avh.
- Brembeck, Helen 1986: *Tyst-lydig-arbetsam. Om barnutjöfostran på västsvenska landsbygden under senare delen av 1800-talet*. Göteborg.

- Ehn, Billy & Löfgren, Orvar 1982: *Kulturanalys*. Lund.
- Hellspång, Mats & Löfgren, Orvar 1972: *Land och stad. Svenska samhällstyper och livsformer från medeltid till nutid*. Lund.
- Matovic, Margareta 1984: *Stockholmsäktenskap. Familjebildning och partnerval i Stockholm 1850–1890*. Stockholm. Akad. avh.
- Skarin Frykman, Birgitta 1987/1985/: *Från yrkesfamilj till klassgemenskap. Om bagare i Göteborg 1800–1919*. Göteborg. Akad. avh.
- Skarin Frykman, Birgitta 1990. *Arbetarkultur – Göteborg 1890*. Göteborg.

Bengt Nordenberg som folklivsskildrare

Av Nils-Arvid Bringéus

Ann-Marie Elmquist: Bengt Nordenberg: folklivsmålaren. Diss. Lund. Eget förlag. Karlshamn 1994. 355 s., ill.

Bengt Nordenberg (1822–1902) har inte fått stort utrymme i Nationalencyklopedin. Hade artikeln publicerats några veckor senare borde en hänvisning till Ann-Marie Elmquists nyutkomna avhandling kunnat hjälpa den läsare som vill veta mer. Eftersom boken inte är utgiven på något förlag utan distribueras av författaren själv finns det nu risk att den inte blir så känd och spridd som den är värd.

Nutida doktorsavhandlingar skall skrivas inom en begränsad tidsram och är inga livsverk. Ann-Marie Elmquists avhandling bryter mönstret. Författaren har hunnit högt upp i åren och det är glädjerikt att hon orkat slutföra sitt opus magnum. Bengt Nordenberg har äntligen fått den monografi han förtjänat.

Forskningsbakgrund

Redan efter Nordenbergs död hade intendent Georg Karlin på Kulturen i Lund planerat en bok om honom, bl.a. baserad på hans egen brevväxling med konstnären. Som pastorsadjunkt i Asarum i

Blekinge 1898–1910, där Bengt Nordenberg växte upp, gjorde den folkloristiskt intresserade Anders Helgesson (1869–1944) några år senare förarbeten för en studie om Bengt Nordenbergs barn- och ungdomsmiljö. Han intervjuade personer som kände Nordenberg och räddade värdefulla släktbrev. När Karlin år 1912 ville låna ett tacke av Helgesson bad denne att som en gentjänst få ta del av Bengt Nordenbergs dagbok, vilket han redan 1908 hade begärt. I ett obeaktat brev på Kulturen skriver Helgesson den 29/2 1912: "Jag ger mitt hedersord – skriftligt om Intendenten så önskar – på att ej publicera något förrän Intendenten blivit färdig med och utgivit sitt arbete."

Karlin släppte varken sitt material eller tanken på Nordenbergboken. Vid Kulturhistoriska föreningens möte den 7 april 1933 höll han "ett kåserande föredrag om sin gamle vän Nordenberg och bebådade då en dylik bok". Mer än en liten minnesutställning på Kulturen blev det inte. Recensenterna i Skånska Dagbladet och Arbetet (9 och 10 mars 1934) var inte särskilt entusiastiska. Eftersom någon katalog ej utgavs ger de dock värdefull information om denna första Nordenbergutställning.

Helgesson gav också upp men hans material kom till Blekinge läns museum, något som inte ens

överbibliotekarien Gunnar Carlquist uppmärksammat (jfr Lunds stifts herdaminne 7:17f.).

Ann-Marie Elmqvist har gått till verket med större förutsättningar genom sin konstvetenskapliga bakgrund, och har som prästfru i Asarum under många år blivit väl förtrogen med den kyrkliga miljö Bengt Nordenberg skildrat. Hennes ambition har nämligen varit att sätta in Nordenberg såväl i ett konstnärligt sammanhang som i den kyrkliga kontext som stora delar av hans produktion måste infogas i.

Formalia

Värdet av avhandlingen förhöjes genom det rika och goda illustrationsmaterialet i både färg och svartvitt. De 871 noterna skulle man gärna velat ha haft som fotnoter, vilket underlättar läsningen. Tryckfelen är få, men däremot blir jag osäker på hur korrekta författarens många brevcitat är. Där hon upprepar samma citat (t.ex. s. 43f.; 96f.) är den inbördes överensstämmelsen inte särskilt god. Det gäller även Nordenbergs poetiska avsked till sin målarläda som blivit illa skamfilad, trots att en korrekt avskrift finns i Kulturens årsbok (1988: 126f.). C. J. L. Almqvist liksom Harry Martinsons namn är felstavade (s. 219, 340). Det finns också exempel på motsägelser i texten, liksom upprepningar, vilket väl förklaras av avhandlingens omfång och långa tillkomsthistoria.

Förf. brukar ofta termen etnologi och etnologisk där hon avser etnografi och etnografisk, alltså folkbeskrivning. En kronologisk oeuverförteckning hade underlättat läsningen men det är förståeligt att förf. avstått med tanke på att Nordenbergs målningar är spridda i stora delar av Europa och att repliker finns av många motiv. En personförteckning hade däremot varit befogad.

Bengt Nordenberg och hans samtida

Det har varit för sent att göra intervjuer med personer som kände Nordenberg, men hans vistelse utanför Sverige under 49 år har bidragit till att brevmaterialet är ovanligt rikt. Barndomen och ungdomen i Blekinge, studieåren i Stockholm 1843–1851 och arbetsåren i Düsseldorf 1851–1902 bildar de tre epokerna i Nordenbergs levnadslöpp. Den biografiska linjen vidgas under framställningens gång till att även omfatta relationerna till närstående kolleger, konstbedömare och konstköpare vilket ökar värdet men samtidigt gör avhandlingen lite tungläst.

Ann-Marie Elmqvist ger en ganska tydlig bild av Nordenbergs personlighet. Han var en from man och ingen fighter, en tolkning som bekräftas av några brevrader till Mandelgren:

"... det är icke alltid vår försiktighet och förstånd, som bevarar oss, och låta oss uppfylla vår mission man må nu kalla det lycka eller tillfälle för min del kallar jag det hålst på mina fäders trofasta vis, Guds försyn" (7/3 1874, LUB).

Bengt Nordenbergs levnadsöde visar stora likheter med Nils Månsson Mandelgrens. Ann-Marie Elmqvist belyser även kontakten dem emellan (men har därvid förbisett Bengt Nordenbergs brev till Mandelgren i Lunds universitetsbibliotek från 1857 t.o.m. 1874). Ingen av dem fick så god skolgrund att de lärde sig skriva korrekt svenska. Men båda skulle ta sig fram i livet och ut i världen och göra betydelsefulla fosterländska insatser, den ene som kulturdokumentatör, den andre som folklivsskildrare. Deras handikapp men också deras idealism beredde dem svårigheter i relationen till herrarna i Stockholm och att nå en ställning i samhället:

"... det är de dära stora männen med småsinnet som förstått att lista sig till de embeten som egentligen äro ämnade att befordra och uppmuntra konsten derhemma, de lefwa för sin lön alt annat tyckes för dem vara bisaker. En 'stor tanke' hava de emellertid aldrig lefwat för, och begripa inte att någon annan kan lefwa för en sådan, nei intrigera eller bråka sig till embeten med stora löner. Wisa sedan sin myndighet med att förtrycka och kränka den som wärkligen har uträttat något se där i ligger den wanliga storheten inom de instituter som man skulle tro befordra wårt wäl..." (BN till Mandelgren 11/4 1866, LUB).

I Nordenbergs fall kommer därtill rotlösheten såväl socialt (hans hustru hade högborgerlig bakgrund) som nationellt, som utlandssvensk i ett halvt sekel. "Brödkakemålningen" delade han däremot med de flesta av sina målarbröder. Den som ville överleva måste anpassa sig till köparnas smak. Nordenberg måste därför måla också den sociala misären i ljusa, idylliska färger. Men på det hela taget blir han livet ut trogen sin ungdoms kallelse: att med pensel och färg rädda en försvinnande folklig kultur i Sverige. Alltså en uppgift som hade stora likheter med Hyltén-Cavallius, Mandelgrens och Hazelius sakinriktade program. Internationellt manifesterades det främst vid världsutställningarna. I Wienutställningen 1873 var alla fyra involverade. Mandelgren kunde visserligen inte finna Nordenberg representerad (Elmqvist s. 225) men i ett svarsbrev (23/2 1874, LUB) skingras ovissheten: "At du icke såg eller mindes min tafla i Wien är en lätt förlåtlig sak i en sådan röra måste

den som vill se något vara specialist, ty den som tror sig ha sett allt har sett intet.”

Av samtiden och eftervärlden uppfattades Nordenberg med större eller mindre rätt som en efterföljare till Tidemand, något som han själv var väl medveten om. Också ideologiskt arbetar de efter samma program (jfr A. Noss, Adolph Tidemand... 1982:9f.). Själv avstod Nordenberg uppenbarligen från att skaffa sig elever – med undantag av brorsonen – och därmed även från att påverka en yngre generation. I ett brev till Mandelgren (7/3 1874, LUB) skriver han rent ut:

”... de fläste som taga elewer göra dem till apostlar af sin ensidighet, och den av naturen begåfwade lider der under otroligt afbreck och för mången flyr hans medfödda genius från honom för alltid, och han blir en stackare i stället för att skaparen emnat honom till en prydnad.”

Bengt Nordenberg och folkkonsten

Här och var bjuder Elmqvists terminologi på överraskningar, t.ex. då Hyllén-Cavallius, Mandelgren, Hazelius och Karlin kallas ”folkkonstens pionjärer” (s. 22). Utöver att detta är ett felaktigt påstående är termen folkkonst en anakronism. Begreppet myntades först 1894 av Alois Reigel i skriften ”Volkskunst, Hausfleiss und Hausindustrie” och vann burspråk i Sverige i början av 1930-talet (jfr Folkkonsten – all tradition är förändring 1992:37f.). Rubriken ”Bengt Nordenberg och folkkonsten” visar sig dessutom vara helt missvisande. Bengt Nordenberg hämtar över huvud taget inga impulser från folkkonsten även om han liksom Pehr Hörberg i sin ungdom försökt sig på bonadsmålning eller avbildat bonader i interiörer (s. 38, 269).

I ett helt annat sammanhang lyfter däremot författaren fram Nordenbergs intressanta synpunkter på dalmåleriet, vilka inte observerats av Svante Svärdström och hans efterföljare. Den fromme Nordenberg kunde inte annat än beundra de bibliska motiven i dalastugorna, men hade ingenting till övers för dalmålnas formspråk (s. 215). Nordenberg stod alltså främmande för dalmåleriets kvaliteter under sin resa 1852. Man skulle önskat att han uttalat sig om samma ämne ett kvartssekel senare.

Nordenberg som dokumentatör

Ur kulturhistorisk synpunkt är det främst avhandlingens senare del som intresserar eftersom författaren här belyser frågan om pålitligheten i Nordenbergs arbeten. Detta underlättas genom det stora skissmaterialet (ca 1000 skisser) men också genom upplysningar i breven. En fråga som väcktes vid

läsningen av ett par brev till Mandelgren (23/2, 7/3 1874) är vilken roll fotografierna spelat i Nordenbergs arbete. Att han inte som den något yngre Severin Nilsson brukade kamera i fältet är uppenbart. Men foton kan ha använts som förlagor eller minnesstöd vid framställningen av de talrika replikerna och som förlagor för litografierna:

”Jag sender här med den begärda Photographien af en Midsommar afton i Leksand. Det enda exemplar jag eger och som troligen finnes utom i en och annans wäns album, derfor will jag bedja dig att antingen senda mig Photographien eller et aftryck tillbaka när du begagnat den, så att jag har något minne af den, det är nu jemt 20 år sedan taflan målades. De Photographier jag för öfrigt har och snart wäntar flere från Hausfengl i München äro alla cartonerade...”

Det folkliga dräktskicket var nästan helt avlagt då Nordenberg gjorde sina fältstudier i Sydsverige. På sin höjd nyttjades delar av en tidigare högtidsdräkt som slitplagg. I Västra Vingåker och Österåker var det annorlunda. Anna-Maja Nylén har i sin avhandling ”Folkligt dräktskicket i Västra Vingåker och Österåker” (1947) bl.a. återgivit 15 akvareller tillhöriga friherre C.-O. Palmstierna, Skenäs, vilka han tillskriver B. Nordenberg, dock med frågetecken. Det är synd att Ann-Marie Elmqvist förbisett detta och inte tagit bort frågetecknen – eller avisat attribueringen på stilistiska grunder. Vid disputationen framgick åtminstone att Nordenberg varit i Vingåker.

Höglöftsstugorna höll på att ersättas av framkammarsstugorna i Nordenbergs hembygd, varför flera interiörmotiv placerats in i samma stugrum, något som Sigfrid Svensson tidigare uppmärksammat. Den som tolkar Nordenbergs målningar som autentiska samtidsskildringar misstar sig alltså. De är baserade på skisser i fältet, men har målats i ateljén. När de svenska Düsseldorfmålarna var vänner kunde de även sinsemellan låna varandras skissböcker.

Det är en riktig iakttagelse att inomhusscenerna merendels hämtats från Sydsverige medan utomhusscenerna bygger på skisser från Dalarna. I ett brev till Mandelgren den 23/4 1874 skriver Nordenberg: ”Jag målar ju Orsa boar som flyr från sina fäbodrar för skogsbrand taflan är temligen stor och man säger wackert komponerad, måtte det lyckas att få färg och hållning i den.” I samma brev nämner Nordenberg att han arbetar med altartavlan för S. Unnarö kyrka, med femton figurer och tre änglar! Det var samma år som Gabriel Djurklou utgav sin klassiska skrift ”Unnaröboarna” (i av-

handlingen felstavad och utelämnad i litteraturförteckningen).

Genom jämförelser visar Ann-Marie Elmquist hur detaljer i skissböckerna brukats gång på gång och sammanfogats på mycket olika sätt. Som helhetsbilder är alltså Nordenbergs folklivsskildringar idylliska konstnärliga kompositioner medan de ifråga om detaljer kan vara mycket pålitliga. Man kan i några fall jämföra med bevarade föremål ur Hyltén-Cavallius samling i Smålands museum (N.-A. Bringéus, Gunnar Olof Hyltén-Cavallius som etnolog s. 178, 294ff., 301). Ännu värdefullare är det att se tingen i funktion, t.ex. hur Nordenbergs far, Per Nord, spinner bastrep på storvinda (jfr Allan Nilson, Studier i svenskt repslageri 1961:64).

Likväl är det inte som sakschildrare utan som människoschildrare Nordenberg utmärker sig. Det framgår inte minst vid en jämförelse med Mandelgrens material. Georg Karlin menade att Nordenberg "givit oss den bästa och djupaste inblick i svenskt folklyne" (Sydsvenska Dagbladet 8/4 1933). Idag skulle man hellre med Lena Johanneson säga att Nordenbergs och Düsseldorfmålarnas resultat ofta blev en internationellt gångbar 'folklorismus', med tillägget att "för många konstnärer möjliggjorde den ett erkännande av livsvärldar de själva och stora delar av befolkningen var förtrogna med" (1800-talskonsten. Nationell mobilisering på internationella villkor – några strukturer. I: H. Karlsson (red.) "Hemländsk hundraårig sång". 1800-talets musik och det nationella).

Nordenberg och den kyrkliga seden

Författaren strukturerar sin framställning av kyrkolivet med hjälp av två hörnstenar i Hilding Pleijels forskning: hustavlans värld och teorin om den kollektiva fromheten före jordskiftningen. Om någonstans är hustavleideologin tillämplig i Nordenbergs främsta fältområde: Västblekinge och Varend. Men det tycks ha förbigått Elmquist att historikerna utsatt Pleijels doktriner för hård kritik, senast vid Pleijel-symposiet i Lund hösten 1993. Det är även en grov misstolkning då hon räknar ringaren, orgeltramparen, kyrkstöten och dödgrävaren till kyrkoståndet (s. 233). "Ordo ecclesiasticus" är nämligen lika med läroståndet. På folkliga målningar för prästen sitt ständs talan med orden "Jag läser eder alla".

De vanligaste folklivsmotiven anknyter till livets högtider från vaggan till graven. Kronbröllop var sällsynta begivenheter på 1800-talet och samlade åskådare långväga ifrån (jfr Kulturens årsbok 1993). Nordenberg lär en gång ha sett en brud ridande i brudsadel, men i övrigt bygger han på litterära källor eller på tradition. Silver- och guldbröllop var

en högreståndssed som från Tyskland spreds till Sverige under 1700-talet. Som jag påpekat i en recension av Jan Öjvind Swahns bok om Jubelfester (Rig 1964:30) omtalar tysken F. W. von Schubert i Sweriges kyrkoförfattning (2, 1825:67) att en kyrklig akt, som Nordenberg återger, därvid kunde förekomma även i Sverige vid denna tid. Att klockaren och riksdagsmannen Rosenberg i Ö. Ljungby icensatt sitt eget guldbröllop med Nordenbergs kyrkscen som förebild (s. 297) är därför en osäker spekulation. Däremot har Elmquist säkert rätt i att en utomhusfest av det slag Nordenberg avbildat i samband med guld- eller silverbröllop knappast förekommit bland allmogen.

En feltolkning måste det däremot vara då förf. (s. 174) säger att "Fadern och två äldre syskon står samlade kring modern med dopbarnet, som prästen håller sin hand över". Modern var då ännu inte kyrktagen och kunde inte närvara vid dopet, utan ersattes av gudmodern, något som även tydligt framgår av en annan Nordenbergsmålning (nr 150). I nattvardsbilderna (nr 123, 124) kan det inte vara prästens inbjudan till nattvardsbordet med orden "Herrens frid vare med Eder" (s. 234) som åsyftas utan avskedsorden "Gån i Herrens frid" efter det att kommunikanterna mottagit nattvarden.

De här påtalade anmärkningarna hade lätt kunnat elimineras genom en närmare kontakt med seminarier i etnologi och kyrkohistoria. Avhandlingen är nämligen i inte ringa grad tvärvetenskapligt upplagd. Det har ökat svårigheten men också värdet av den uppgift som Ann-Marie Elmquist på det hela taget löst på ett föredömligt sätt. Kanske kan hennes avhandling inspirera något museum – varför inte Kulturen i Lund – att göra en stor satsning på en Bengt Nordenberg-utställning.

Massspridningen och receptionen av bilderna

Här och var nämner Ann-Marie Elmquist att Nordenbergs tavlor reproducerades i tidskrifter och samlingsverk. Som konsthistoriker av äldre snitt går hon likväl inte närmare in härpå medan massspridningen och receptionen av bilderna för dagens etnologer är betydligt intressantare än sakgranskningen av bilderna. I en purfärsks uppsats i festskriften till Brynjulf Alver sätter Odd Nordland fingret på denna problematik med utgångspunkt från Adolph Tidemands tavla "Dei einsame gamle" (som för övrigt är en motsvarighet till Nordenbergs "Hus-andakt i en blekingsk bondstuga, s. 273). Han skriver: "Ved sidan av jomfru Maria och Jesusbarnet, Ny-Hellesund och Brureferda i Hardanger er det vel ingen veggprydning som er meir vanlig i norske heimar enn 'Dei einsame gamle'." Tidemands tavla visar sig liksom många av Nordenbergs

vara ett "collage" med beståndsdelar från olika håll. "Vi ser det Tidemand meinte vi 'burde' sjå, men kvardag og sanning er det eigenleg ikkje." Men Tidemands bild blev "brukt til noe" säger Nordland och berättar hur den tolkades av en gammal Oslodam, på ett sätt som hade lika lite med verkligheten att göra som tavlan själv.

Om en etnolog skulle ta vid där Elmquist slutar, borde det vara för att studera just masspridningen, mottagandet, brukandet, mytbildningen och anledningen till den empati med vilken Düsseldorf-målarnas tavlor mottogs. Också det komparativa perspektivet kunde därvid komma till användning för att belysa varför Tidemand trots allt kom att betyda så mycket mer i Norge än Nordenberg i Sverige. Jag är övertygad om att det varken berodde på motivall eller konstnärlig kvalitet utan har mera med "folklynnnet" – läs det starkare nationalmedvetandet – i hans eget land att göra.

Medan många nutida doktorsavhandlingar är dagsländor har Ann-Marie Elmquist lagt en grund att bygga vidare på för forskning med nya perspektiv.

Johan Söderberg: Civilisering, marknad och våld i Sverige 1750–1870. En regional analys. Almquist & Wiksell International. Stockholm 1993. 290 s.

Johan Söderbergs undersökning utgår från iakttagelsen att det dödliga våldet i Sverige under äldre tid, 1600-, 1700- och 1800-talet, uppvisar slående variationer mellan olika regioner. I huvudstaden Stockholm, som under Vasatiden var en stad där knivarna satt löst och dråp var vardagsvara, sker en snabb nedgång av detta dödliga våld fram mot mitten av 1700-talet. Även under det kommande seklet, till mitten av 1800-talet, fortsätter nedgången i Stockholm.

Men någon motsvarande nedgång av antalet mord och dråp i övriga Sverige sker inte under perioden 1750–1870. I t.ex. Hallands, Blekinge och Kalmar län sker i stället en påtaglig ökning. Man kan också uttrycka saken så, att Stockholm vid mitten av 1700-talet hade den klart högsta våldsnivån i riket, men att huvudstaden ett sekel senare låg nära genomsnittet, nu fanns det betydligt högre våldsnivåer på andra håll.

Antalet avrättningar minskade mycket kraftigt i Sverige under perioden 1750–1870. Från 1860 verkställdes ytterst få avrättningar. Men den stora nedgången skedde redan på 1700-talet, t.o.m. före Gustav III:s strafflagsreformer. Söderberg visar ut-

vecklingen av antalet avrättningar i relation till befolkningen. Nedgången är i anslutning till det ovan sagda naturligtvis mest påfallande i Stockholm.

Det hade varit intressant att även få utvecklingen av avrättningarna i absoluta tal. I den långsiktiga nedgången 1750–1870 kan man trots allt i Söderbergs diagram (s. 17) se en mindre ökning av antalet avrättade i relation till befolkningen under 1800-talets första hälft. Med tanke på befolkningsökningen under denna tid betyder det att antalet avrättningar i absoluta tal ökade tydligt och klart under perioden. Avrättningen hade ur samhällets synpunkt en avskräckande funktion och den fyllde nog denna funktion även om bara ett begränsat antal avrättningar årligen verkställdes.

Söderberg diskuterar också underklassens "farlighet". Den rättsstatistik han bearbetat lämnar det överraskande resultatet, att andelen brott mot person var vida större bland jordbrukare och tjänstehjon på landet än bland proletära grupper som arbetare, statare och "kringstrykande". Bland städernas arbetare och "kringstrykande" var i stället egendomsbrottsligheten stor. Det är, förmodar Söderberg, denna som givit näring åt uppfattningen om "den farliga underklassen".

En annan form av våld är det som riktas mot den egna personen. Själv mordet ökade dramatiskt i Sverige under perioden 1750–1870. Och här skedde den i särklass största ökningen i Stockholm, där andelen av befolkningen som begick självmord mer än femdubblades. Det skedde också en tydlig ökning i de övriga Mälardalarna och i Norrland men inte alls så mycket i Sydvästsvrige.

De två utvecklingslinjer som Johan Söderberg funnit är alltså för det första en avtagande våldsbrottslighet i Stockholm och en ökning i sydvästra Sverige, och för det andra en växande självmordsfrekvens i nordöstra Sverige och Norrland och en fortsatt låg frekvens i sydvästra Sverige. Det framträder en viktig skillnad mellan landets västra och östra delar, som ropar efter förklaringar.

I polemik mot tidigare forskning (Eva Österberg, Björn Horgby) ser Söderberg inte kollisionen mellan nya kapitalistiska system och den gamla hantverkskulturen, proletarisering eller försämrade kontrollmöjligheter som tillräckliga förklaringar. Det är nämligen just i socialt stratifierade och delvis proletariserade regioner som våldsfrekvensen sjunker under 1800-talet, inte stiger som man borde ha kunnat vänta sig med dessa förklaringar.

Söderberg anknyter till Gustav Sundbärgs indelning av landet i demografiska huvudområden: Väst, Öst och Nord. Till Väst hörde Värmland och större delen av Dalarna, till Öst fördes Östergöt-